

**WSPIERANIE DOCHODÓW ROLNICZYCH
PRZEZ DOPLĄTY BEZPOŚREDNIE
W GOSPODARSTWACH DOLNEGO ŚLĄSKA**

Barbara Kutkowska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Abstrakt. W opracowaniu przedstawiono skalę i przestrzenne zróżnicowanie kwot wypłacanych rolnikom dolnośląskim z tytułu dopłat bezpośrednich w latach 2004-2007. Dokonano także, na podstawie badań ankietowych i wyników rachunkowości FADN, próby oszacowania procentowego wzrostu dochodu rolniczego po uwzględnieniu otrzymanych dopłat bezpośrednich. W badanym okresie do gospodarstw położonych na terenie woj. dolnośląskiego skierowano pomoc finansową w postaci dopłat bezpośrednich stanowiących 6% wsparcia krajowego. Dopłaty te spowodowały przyrost dochodu rolniczego o około 10-20%. Największymi beneficjentami dopłat bezpośrednich byli rolnicy zamieszkujący powiaty: wrocławski, strzeliński i świdnicki.

Słowa kluczowe: dopłaty bezpośrednie, gospodarstwo, dochód, Dolny Śląsk

WSTĘP

W ustaleniach zawartych w „Agendzie 2000” zostały sformułowane nowe, uaktualnione cele polityki Unii Europejskiej wobec sektora rolnego i obszarów wiejskich [Ciepielewska 1998]. Jednym z nich jest zapewnienie społeczeństwu wiejskim stabilnego i sprawiedliwego standardu życia. Cel ten jest między innymi realizowany poprzez wspieranie dochodów rolniczych dzięki systemowi dopłat bezpośrednich.

Przedsięwzięcia umożliwiające realizację celów polityki Unii Europejskiej wobec rolnictwa i obszarów wiejskich były finansowane do roku 2006 przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR). Integracja rolnictwa i obszarów wiejskich Polski w 2004 roku ze strukturami Unii Europejskiej umożliwiła sięgnięcie po instru-

menty finansowego wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach tego funduszu [Spychalski 2007].

Jednym z podstawowych instrumentów wsparcia rolnictwa w ramach WPR są dopłaty bezpośrednie. Instrument ten został wprowadzony w UE w wyniku reformy Mc'Sharrego w 1992 roku. Zadaniem dopłat bezpośrednich było podtrzymywanie dochodów rolników w sytuacji stopniowej obniżki cen podstawowych produktów rolniczych, jaka została zapoczątkowana właśnie w tym czasie. Ograniczanie wysokich cen artykułów rolnych miało podnieść ich konkurencyjność na rynku, przede wszystkim na rynku światowym. Było to także skutkiem nacisku GATT-u¹, dążącego do liberalizacji handlu rolnego. Dopłaty bezpośrednie miały zatem zniwelować cenowo-rynkowy mechanizm wspierania dochodów rolników na rzecz mechanizmów pozarynkowych.

W Polsce został wynegocjowany uproszczony system dopłat bezpośrednich. W 2004 roku wprowadzono w kraju system jednolitej płatności obszarowej SAPS. W odróżnieniu od państw „starej piętnastki”, gdzie do 2006 roku obowiązywał system dopłat do produkcji, system uproszczony ma charakter dopłat powierzchniowych. Stawka dopłat składa się z jednolitej płatności obszarowej do hektara UR², finansowanej w całości z budżetu UE, oraz z uzupełniającej płatności obszarowej do powierzchni upraw uprawnionych³, pochodzącej z budżetu krajowego. Tak więc w Polsce w latach 2004-2006 dopłaty finansowano z dwóch źródeł, a mianowicie z I i II filaru Sekcji Gwarancji EFOGR oraz z budżetu krajowego. Wynegocjowany poziom dopłat bezpośrednich stanowił w 2004 roku 55% poziomu dopłat starych państw członkowskich UE, w 2005 roku 60%, a w 2006 roku 65% tych dopłat z pięcioprocentowym wzrostem w latach kolejnych⁴. W nowym okresie programowania 2007-2013 dopłaty bezpośrednie są finansowane z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) uzupełnione o kwoty z budżetu krajowego [Rozporządzenie... 2005]. Obok jednolitej płatności obszarowej, uzupełniającej płatności obszarowej do grupy upraw uprawnionych i płatności do uprawy chmielu pojawiły się uzupełniające płatności obszarowe do upraw przeznaczonych na paszę na trwałych użytkach zielonych (tzw. płatność zwierzęca), płatność cukrowa, płatność do upraw rzepaku i roślin energetycznych⁵. Do jednolitej płatności obszarowej kwalifikuje się grunty użytkowane rolniczo utrzymane w dobrej kulturze rolnej [Ustawa... 2007] o łącznej powierzchni działek nie mniejszej niż 1 ha, a gospodarstwu został nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności.

W latach 2004-2006 do gospodarstw rolnych w Polsce napłynęło około 21,4 mld złotych z tytułu dopłat bezpośrednich [Poczta 2008], z czego 9,95 mld zł (46%) stano-

¹ Układ Ogólny o Handlu i Taryfach – obecnie Światowa Organizacja Handlu (WTO).

² Według EUROSTAT-u, do użytków rolnych zaliczono: grunty orne, trwałe użytki zielone, plantacje wieloletnie oraz ogrody przydomowe.

³ Wykaz roślin uprawnionych corocznie określa Rada Ministrów.

⁴ W 2006 roku, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów, stawka jednolitej płatności obszarowej wynosiła 276,28 zł/ha i uzupełniającej płatności obszarowej 313,45 zł/ha (do uprawy chmielu 962,75 zł/ha) [Rozporządzenie... 2006].

⁵ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów stawka w 2008 roku jednolitej płatności obszarowej wynosiła 301,54 zł/ha, uzupełniającej płatności obszarowej 294,9 zł/ha, do uprawy chmielu 452,76 zł/ha, płatność cukrowa 37,29 zł/ha, płatność do uprawy rzepaku 176 zł/ha oraz do upraw energetycznych 169,79 zł/ha [Rozporządzenie... 2008].

wiła jednolita płatność obszarowa, a 11,45 mld zł (54%) uzupełniająca płatność obszarowa. W 2007 roku do gospodarstw skierowano 4,24 mld zł z tytułu jednolitej płatności obszarowej, 1,27 mld zł w ramach uzupełniających płatności obszarowych oraz 2,13 mld zł płatności do uprawy chmielu, 796 mln płatności zwierzęcej, 462 mln zł płatności cukrowej i 1,69 mln zł dopłat do roślin energetycznych⁶. Łączne wsparcie w tym roku wynosiło 6,8 mld zł, z czego 62% stanowiły jednolite płatności obszarowe finansowane z budżetu UE, a 38% pozostałe płatności uzupełniające.

CEL I METODA

W opracowaniu dokonano analizy wdrażania systemu dopłat bezpośrednich na Dolnym Śląsku. Celem badań była ocena zróżnicowania kwot uzyskanych dopłat w poszczególnych regionach funkcjonalnych obszarów wiejskich Dolnego Śląska. Źródła materiałów stanowiły dokumenty Oddziału Terenowego ARiMR we Wrocławiu oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

W pracy dokonano analizy poziomej, uwzględniając rozkład przestrzenny wdrażania tego działania na terenie województwa i analizy pionowej dotyczącej lat 2004-2007. Na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w 2006 roku w gospodarstwach indywidualnych oraz dokumentacji wybranych gospodarstw rolnych objętych rachunkowością FADN określono procentowy udział dopłat bezpośrednich w dochodzie rolniczym.

CHARAKTERYSTYKA ROLNICTWA NA DOLNYM ŚLĄSKU

Dolny Śląsk charakteryzuje się dużym przestrzennym zróżnicowaniem warunków do produkcji rolniczej. Występują tutaj obszary o sprzyjającym rolnictwu klimacie i dobrych glebach, a także rejony o warunkach niekorzystnych dla tej działalności. Ze względu na to zróżnicowanie województwo dolnośląskie zostało podzielone na pięć regionów funkcjonalnych obszarów wiejskich: region I – intensywnego rolnictwa, region II – rolniczo-rekreacyjny, region III – przemysłowo-rekreacyjno-turystyczny, region IV – rolniczo-przemysłowy oraz region V – rolniczo-przemysłowo-rekreacyjny (rys. 1) [Strategia... 2001].

W skali całego województwa przeważają obszary korzystne dla rolnictwa, na co wskazuje wysoki wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej⁷, wynoszący 74,9 punkta (112% wskaźnika krajowego). Zarówno jakość i przydatność rolnicza, jak i agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne są zadowalające dla działalności rolniczej. Warunki te zmieniają się w różnych rejonach województwa, bowiem jest to teren rozległy, na przestrzeni którego istnieją znaczne różnice klimatyczne, ukształtowania terenu itp. Gorsze warunki dla rolnictwa istnieją na południu, gdzie występują tereny górskie i podgórskie. O wiele lepsze warunki spotkać można w środkowej i północnej części

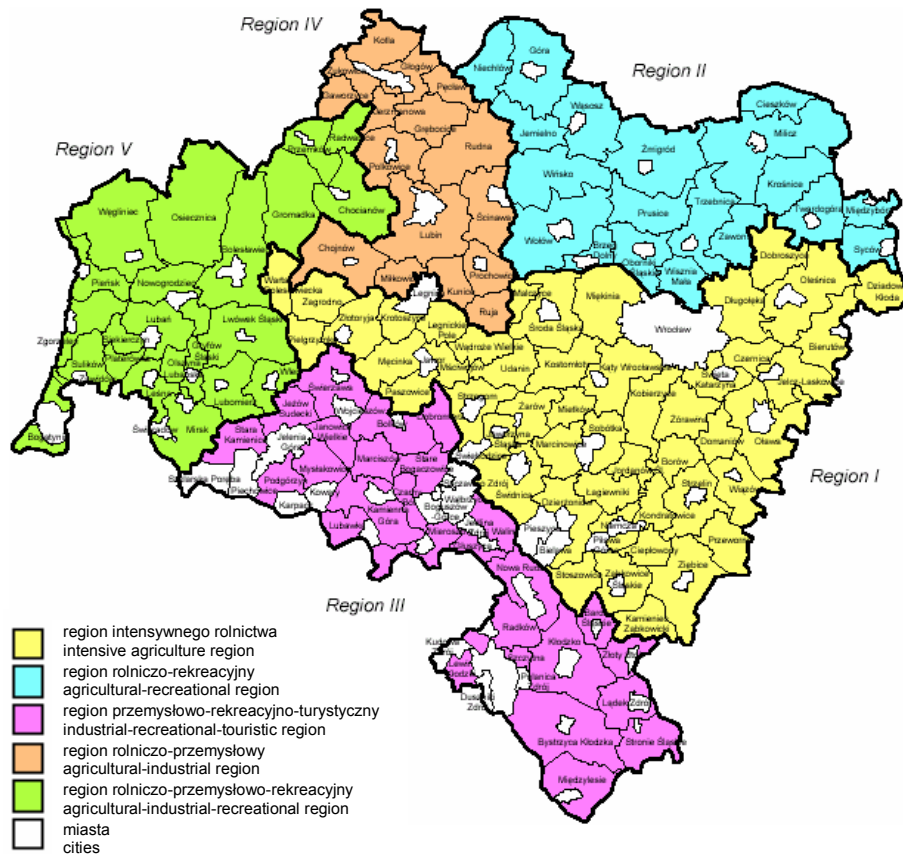
---

⁶ Źródło: System Informacji Zarządczej ARiMR, sporządzono 16 stycznia 2009 roku w Departamencie Analiz i Sprawozdawczości ARiMR [<http://www.arimr.gov.pl>].

⁷ Według IUNG w Puławach.

regionu. Zasoby gruntów rolnych w regionie dolnośląskim to prawie 1 mln ha, czyli około 6% zasoby krajowego. Na Dolnym Śląsku funkcjonuje 118 tys. gospodarstw, z czego 76 tys. to gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha. Średnia powierzchnia gospodarstw dolnośląskich wynosi około 12,5 ha i jest prawie o połowę większa od średniej krajowej.

Rozmieszczenie użytków rolnych i gospodarstw jest nierównomierne w poszczególnych regionach funkcjonalnych. W regionie I jest zlokalizowanych 50% UR i 45% ogółu gospodarstw województwa, w regionie II znajduje się tylko 13% UR i 11% gospodarstw, w regionie III – 11,5% UR i 17% gospodarstw, w regionie IV – 14% UR i 14% gospodarstw oraz w regionie V – 11,5% UR i 13% ogólnej liczby gospodarstw dolnośląskich. Warunki klimatyczno-glebowe, uwarunkowania ekonomiczne, a przede wszystkim relacje cenowe w ciągu ostatnich kilkunastu lat utrwaliły model produkcji rolniczej w regionie dolnośląskim, jako obszaru o dominującej produkcji roślinnej bazującej na zbożach, w tym pszenicy i rzepaku [Kutkowska 2004, Kutkowska i in. 2007].

Ryc. 1. Regiony funkcjonalne obszarów wiejskich Dolnego Śląska

Źródło: Strategia... [2001]

Fig. 1. Functional Regions of rural areas of the Lower Silesia

Source: Strategia... [2001]

SKALA I ROZMIESZCZENIE DOPŁAT BEZPOŚREDNICH NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

W latach 2004-2006 w regionie dolnośląskim dopłaty bezpośrednie otrzymało ponad 60 tys. gospodarstw rolnych (tab. 1). W 2006 roku było to 62 160 gospodarstw, czyli 81% ogółu gospodarstw w województwie o powierzchni ponad 1 ha. Liczba wspieranych gospodarstw dolnośląskich stanowi 4% ogółu gospodarstw otrzymujących dopłaty bezpośrednie w Polsce. Z tego tytułu rolnicy otrzymali w ciągu trzech lat 1,3 mld złotych. W 2006 roku wypłacono przeciętnie 7845 złotych w przeliczeniu na jedno gospodarstwo. Kwota zrealizowanych płatności ogółem na Dolnym Śląsku kształtowała się w granicach 6% kwoty krajowej, co odpowiada procentowemu udziałowi gruntów rolnych województwa w zasobie krajowym. W 2004 roku około 44% kwoty zrealizowanych płatności ogółem stanowiła jednolita płatność obszarowa, w 2006 roku udział tej płatności wzrósł do 50%, resztę stanowiły płatności uzupełniające.

Tabela 1. Dopłaty bezpośrednie skierowane do gospodarstw dolnośląskich na tle kraju
Table 1. Direct payments for the Lower Silesian farms in the light of whole country

Wyszczególnienie Specification	2004		2005		2006		2007	
	zł – PLN	%*	zł – PLN	%*	zł – PLN	%*	zł – PLN	%
Liczba wniosków o jednolite płatności obszarowe (JPO) Number of applications for equality area payment	61 459	4,39	63 195	4,26	62 160	4,23	60 992	4,20
Liczba wniosków o uzupełniające płatności obszarowe (UPO) Number of applications for supplementary area payment	59 943	4,39	61 900	4,27	60 668	4,24	51 498	4,00
Kwoty zrealizowanych jednolitych płatności obszarowych Quotas of realised equality area payments	181 440 603	6,36	197 615 944	6,25	240 728 475	6,21	263 240 311	6,21
Kwoty zrealizowanych uzupełniających płatności obszarowych Quotas of realised supplementary area payments	225 386 373	6,46	224 305 163	6,36	246 807 055	6,31	193 856 797	7,00
Kwoty płatności ogółem** Total payments**	406 863 852	6,42	422 012 857	6,31	487 678 823	6,25	527 323 023	6,30

*Dolnośląskie jako % dopłat w Polsce.

**Z uwzględnieniem dopłat do uprawy chmielu, roślin energetycznych i dopłaty do produkcji cukru.

Źródło: ARiMR – Oddział Regionalny we Wrocławiu.

*Lower Silesia as a % payments In Poland.

**With payments to hop, energy plants and sugar production.

Source: ARiMR – Regional division in Wrocław.

W 2007 roku kwota płatności ogółem wspierająca gospodarstwa rolnicze wynosiła 527 mln zł (6,3% kwoty krajowej), z czego, podobnie jak w poprzednim roku, połowę stanowiła jednolita płatność obszarowa. Ponieważ dopłaty bezpośrednie mają charakter

powierzchniowy, najwięcej środków finansowych skierowano do gospodarstw położonych na terenie regionu I – intensywnego rolnictwa, najmniej natomiast do gospodarstw z regionu III – rekreacyjno-turystycznego i regionu V – rolniczo-przemysłowo-rekreacyjnego, zgodnie z procentowym rozkładem UR w poszczególnych regionach (rys. 1).

Największymi beneficjentami dopłat bezpośrednich byli rolnicy z powiatu wrocławskiego, wykorzystujący prawie 11% ogólnej kwoty dopłat w województwie oraz powiatu strzelińskiego i świdnickiego (po 6%), położonych w regionie I. Najmniejsze kwoty dopłat zostały skierowane do gospodarstw powiatów: kamiennogórskiego, jeleniogórskiego oraz wałbrzyskiego (po około 1% ogółu dopłat) z regionu III. Gospodarstwa rolnicze powiatów regionu V, czyli bolesławieckiego, złotoryjskiego i zgorzeleckiego, uzyskały dopłaty stanowiące około 2-3% kwoty dopłat zrealizowanych na terenie województwa dolnośląskiego.

ODDZIAŁYWANIE DOPŁAT BEZPOŚREDNICH NA DOCHODY GOSPODARSTW ROLNYCH

Badania ankietowe [Krzyżowska 2008] przeprowadzone w 2007 roku w 60 gospodarstwach dolnośląskich wskazują, że dopłaty bezpośrednie poprawiły dochód rolniczy w granicach 10-20%. W gospodarstwach większych obszarowo, powyżej 150 ha, rolnicy deklarowali, że dochód ten zwiększył się tylko o 5%. Około 40% ankietowanych użytkowników gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha UR twierdziło, iż niekorzystne relacje cenowe, zwłaszcza wysokie ceny środków produkcji, spowodowały, iż dopłaty bezpośrednie nie rekompensowały poniesionych z tego powodu strat.

Środki finansowe pochodzące z dopłat są wykorzystywane zarówno na cele gospodarstwa rolnego, jak i domowego. Użytkownicy gospodarstw mniejszych zdecydowanie przeważającą część dopłat przeznaczają na potrzeby gospodarstwa domowego (60%). W gospodarstwach powyżej stuhektarowych na cele domu przeznacza się 5-10% kwoty dopłat bezpośrednich, większość pieniędzy wydając na cele produkcyjne i rozwojowe.

Szczegółową analizę wpływu dopłat na dochody rolnicze przeprowadzono na podstawie zapisów rachunkowości rolnej FADN prowadzonej w sześciu wybranych gospodarstwach o zróżnicowanej powierzchni, położonych na terenie powiatu wałbrzyskiego (tab. 2). Struktura organizacji produkcji rolniczej jest typowa dla terenów sudeckich i odbiega od średniej wojewódzkiej i krajowej znacznie większą obsadą inwentarza żywego, głównie krów mlecznych oraz mniejszym udziałem zbóż w zasiewach na rzecz roślin pastewnych, które dominują na gruntach ornych, zwłaszcza w gospodarstwach z grup: 1, 4, 5 i 6. Obsada zwierząt, przede wszystkim bydła, a w obiekcie 3 także trzody chlewnej, jest wysoka i wynosi od około 60 SD/100 ha UR w gospodarstwach 1, 2 i 6 do prawie 100 SD/100 UR w gospodarstwie 8 i 9. W gospodarstwach tych jest znacznie więcej TUZ w użytkowaniu gruntów niż na terenach nizinnych. Dopłaty bezpośrednie w przeliczeniu na 1 ha są relatywnie niskie, przede wszystkim z powodu mniejszego udziału gruntów ornych w ich powierzchni oraz mniejszego udziału roślin uprawianych w powierzchni zasiewów.

Największy przyrost dochodu rolniczego po uzyskaniu dopłat w 2006 roku wystąpił w gospodarstwach o powierzchni około 20 ha UR. Dopłaty bezpośrednie zwiększyły dochód rolniczy tego gospodarstwa o 16%. Najmniejszy przyrost dochodu zanotowano

Tabela 2. Wpływ dopłat bezpośrednich na dochodowość gospodarstw w 2006 roku
Table 2. Influence of direct payments on profitability of farms in 2006

Wyszczególnienie Specification	Jednostka miary Unit of mea- surement	Gospodarstwa – Farms					
		1	2	3	4	5	6
Powierzchnia UR Area of AL	ha	9,64	20,51	20,46	28,53	32,46	60,87
Dochód rolniczy brutto Gross farm income	zł PLN zł/ha PLN/ha	25 651,82 2 660,98	48 577,20 2 368,46	60 314,40 2 947,92	111 944,63 3 923,75	139 590,38 4 300,38	141 487,92 2 324,43
Suma płatności obszarowych Total area pay- ments	zł PLN zł/ha PLN/ha	3 924,28 407,01	7 550,91 369,16	9 471,39 462,92	12 306,55 431,35	16 440,35 506,48	19 894 326,84
Wzrost dochodu rolniczego przez dopłaty Growth of agri- cultural income to payments	%	15,30	15,60	15,70	11,00	11,80	14,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sakowskiego [2008].
Source: own calculations on the Sakowski [2008] basis.

w gospodarstwach o areale około 30 ha UR – 11-12%. Gospodarstwa te charakteryzowały się w badanym roku największymi dochodami z produkcji rolniczej w przeliczeniu na 1 ha. W gospodarstwie największym obszarowo, ponad 60-hektarowym, dopłaty bezpośrednie zwiększyły dochód rolniczy o 14%. Pomimo dużych różnic obszarowych analizowanych gospodarstw, procentowy wzrost dochodu rolniczego po uzyskaniu dopłat bezpośrednich nie wykazywał dużego zróżnicowania. Gospodarstwa te są zlokalizowane na terenach posudeckich, zakwalifikowanych do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania ONW i otrzymują z tego tytułu dodatkowe wsparcie finansowe, jako obszary ze specyficznymi utrudnieniami (264 zł/ha) [Kutkowska 2006]. Ta dodatkowa płatność wnioskowana przez rolnika razem z dopłatami obszarowymi zwiększyła w 2006 roku przyrost dochodów rolniczych o 6-7% w gospodarstwie 4 i 5 oraz o 10-11% w pozostałych gospodarstwach. Tak więc łączne płatności przyczyniły się do wzrostu dochodu rolniczego w granicach 17-25%.

PODSUMOWANIE

W latach 2004-2007 na wsi dolnośląskiej rozpoczął się proces wdrażania instrumentów wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich finansowanych z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, a po 2006 roku – z Europejskiego Funduszu Rolniczego

Gwarancji. Podstawowe znaczenie miały dopłaty bezpośrednie, z których skorzystało ponad 80% uprawnionych gospodarstw, otrzymując w tym okresie ponad 1,3 mld złotych, co stanowiło 6% wsparcia krajowego. Zdecydowaną największą część środków finansowych wykorzystali użytkownicy gospodarstw zlokalizowanych w regionie I – intensywnego rolnictwa, a zwłaszcza zamieszkujący powiaty: wrocławski, strzebiński i świdnicki, czyli te obszary Dolnego Śląska o najlepszych warunkach przyrodniczo-ekonomicznych do produkcji rolniczej. Najmniejsze kwoty z tytułu dopłat bezpośrednich zostały skierowane do powiatów sudeckich: kamiennogórskiego, jeleniogórskiego i wałbrzyskiego, należących do regionu III – turystyczno-rekreacyjnego o niesprzyjających warunkach klimatyczno-glebowych, gdzie produkcja rolnicza ma zdecydowanie mniejsze znaczenie w tworzeniu dochodów mieszkańców obszarów wiejskich. Badania ankietowe oraz wyniki rachunkowości FADN w 2006 roku wskazują na to, że dopłaty bezpośrednie powiększyły dochód rolniczy w granicach 10-20%. Relatywnie niskie stawki płatności na 1 ha otrzymały gospodarstwa podsudeckie, których wysokość poprawia nieco dopłata z tytułu ich położenia na terenach ONW. Oddziaływanie dopłat bezpośrednich na dochody gospodarstw rolnych mierzone jako ich procentowy przyrost jest zróżnicowane i uzależnione przede wszystkim od dochodowości, struktury użytkowania gruntów rolnych oraz struktury organizacji produkcji, przede wszystkim roślinnej w gospodarstwach. Cechy te w dużym stopniu zależą od uwarunkowań glebowo-klimatycznych, a także fizjograficznych.

LITERATURA

- Ciepielewska M., 1998. „Agenda 2000” – Ustalenia Komisji Europejskiej. W: Podstawy integracji europejskiej w aspekcie rozwoju obszarów wiejskich. Cz. 1. Wyd. AR, Kraków, 85-95.
- Krzyżowska M. 2008. Oddziaływanie dopłat bezpośrednich na wyniki ekonomiczne gospodarstw rolniczych na Dolnym Śląsku. Maszynopis pracy magisterskiej. Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.
- Kutkowska B., 2004. Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich w Polsce na przykładzie Dolnego Śląska. *Więś i Roln.* 2, 123, 119-133.
- Kutkowska B., 2006. Ocena skuteczności wspierania gospodarstw położonych na terenach ONW na Dolnym Śląsku. *Więś i Roln.* 4, 90-102.
- Kutkowska B., Parylak D., Kordas L., Patkowska-Sokoła B., 2007. Diagnoza stanu i kierunki rozwoju rolnictwa na Dolnym Śląsku. W: Od projektu do nowego podmiotu naukowo-badawczego. Pr. Nauk. Ser. Konferencje. Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych, Politechnika Wrocławska, Wrocław, 55-60.
- Poczta W., 2008. Wpływ integracji Polski z Unią Europejską na sytuację ekonomiczną sektora rolnego w latach 2004-2006. *Więś i Roln.* 1 (138), 19-33.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 marca 2008 roku w sprawie stawki jednolitej płatności obszarowej w 2008 r. i stawek płatności uzupełniających w 2008 r. 2008. Dz. U. Nr 201, poz. 1242-1246.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 marca 2006 roku w sprawie rodzajów roślin objętych płatnościami uzupełniającymi w 2006 r. 2006 a. Dz. U. Nr 42, poz. 280.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 listopada 2006 roku w sprawie stawki dopłat do 1 ha upraw roślin wykorzystywanych na cele energetyczne w 2006 r. 2006 b. Dz. U. Nr 207, poz. 1525.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 października 2006 roku w sprawie stawek płatności uzupełniających w 2006 r. 2006 c. Dz. U. Nr 186, poz. 1366.

- Rozporządzenie Rady WE nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej. 2005. Dz. Urz. UE Ser. L, nr 290 z 11 sierpnia 2005 r.
- Sakowski K., 2008. Oddziaływanie instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej na gospodarstwa powiatu wałbrzyskiego. Maszynopis pracy magisterskiej. Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.
- Spychalski G., 2007. Instrumenty i instytucjonalne aspekty wspierania rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce. Rocz. Nauk. SERiA 9, 2, 353-362.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego. 2001. Studia nad Rozwojem Dolnego Śląska 5 (12), 3-60.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego. 2007. Dz. U. Nr 35, poz. 217 i Nr 99, poz. 666.
- Ustawa z dnia 29 lutego 2008 r. o zmianie ustawy o płatnościach do gruntów rolnych i płatności cukrowej oraz ustawy o opłacie skarbowej. 2008. Dz. U. Nr 44, poz. 262.

SUPPORT OF AGRICULTURAL INCOMES BY DIRECT PAYMENTS IN FARMS LOCATED IN THE LOWER SILESIA AREA

Summary. In the study the scale and spatial differentiation of quotas paid to the Lower Silesian farmers as direct payments in 2004-2007. On the basis of the questionnaire and results of FADN the share of direct payments in agriculture income growth has been analysed. In the period of 3 years to the Lower Silesian agricultural farms the flow of financial support of 60% national support has been paid. The payments influenced in 10-20% the agricultural income. The biggest beneficiaries were farmers from Wrocławski, Strzeliński i Świdnicki powiaty.

Key words: direct payments, farm, income, Lower Silesia

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 31.03.2009

Do cytowania – For citation: Kutkowska B., 2009. Wspieranie dochodów rolniczych przez dopłaty bezpośrednie w gospodarstwach Dolnego Śląska. J. Agribus. Rural Dev. 2(12), 101-109.